

Genomlysning

Socialnämnden

2024

Beslutande instans: Socialnämnden

Datum för beslut: 2024-06-11, §xx

Diarienummer: 2024.069 SN

1 Inledning

Som nästa steg i att fortsätta arbeta med effektiviseringsåtgärder för att frigöra medel till kärnverksamheten behövs utökad analys av effektivitet samt en metod för att genomföra och följa upp effektiviseringsåtgärder.

I samband med detta föreslås att förvaltningarna ser över sina gränsdragningar gentemot varandra för att säkerställa att inget dubbelarbete genomförs och att kommunen är organiserade på det mest funktionella sättet.

Om så inte bedöms vara fallet ska förslag på ny tjänstemannaorganisation läggas fram. Det ska även genomföras ett arbete för att samordna resurser och roller på ett mer effektivt sätt i både kommunkoncernen som helhet men även inom kommunen och mellan de olika förvaltningarna.

Detta innefattar också att utreda möjligheter till effektivisering genom exempelvis digitalisering och automatisering. Kommunledningskontoret ser också med fördel på att fortsätta utreda samverkansmöjligheter med andra kommuner.

Socialnämnden har stora behov av att frigöra medel och effektivisera arbetet kommande år för att kunna möta växande behov i befolkningen, svårigheter i kompetensförsörjning och möjliggöra en omställning av verksamheten inför införandet av den nya socialtjänstlagen. Den nya lagen föreslås träda i kraft i halvårsskiftet 2025 och kommer ställa krav på socialtjänsten att bli mer förebyggande och lättillgänglig. Under åtminstone en omställningsperiod kommer det finnas pucketkostnader utgjort av fortsatta stora behov av tung myndighetsutövning initialt parallellt med uppstartskostnader av riktat förebyggande verksamhet.

Denna genomlysningen avgränsas till två av nämndens verksamhetsområden, ekonomiskt bistånd och arbetsmarknadsverksamhet samt barn- och ungdomsvård. Anledningen till avgränsningen är att det är två stora delar av nämndens verksamhet, att kostnadsutvecklingen varit hög och att arbetshypotesen har varit att det finns ett förändringsutrymme.

2 Jämförelse av nyckeltal

I detta avsnitt jämförs relevanta nyckeltal med Ale, Kungälv, liknande kommuner och ett genomsnitt för Sveriges kommuner över tid. Liknande kommuner är en gruppering av sju kommuner som strukturellt liknar Alingsås inom ett givet verksamhetsområde, i avsnitt 2.1 avser jämförelsegruppen ekonomiskt bistånd och utgörs av Berg, Härjedalen, Kalix, Lidköping, Mora, Sotenäs och Ulricehamn. I avsnitt 2.2 avser jämförelsegruppen individ- och familjeomsorg och utgörs av Ale, Falkenberg, Kungälv, Partille, Piteå, Värnamo och Ängelholm. Ett genomsnitt för kommuner avser i dessa jämförelser ett ovägt medelvärde för samtliga kommuner.

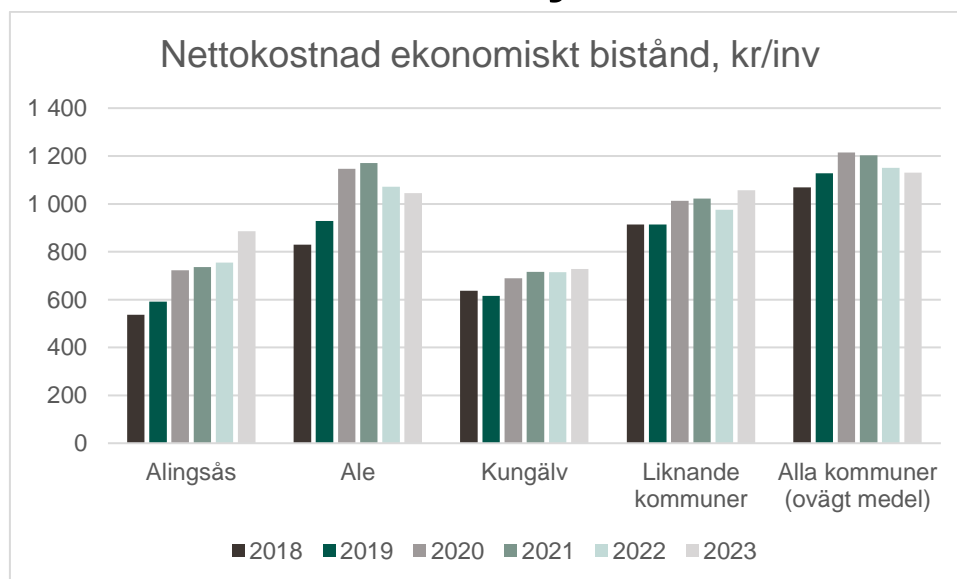
2.1 Ekonomiskt bistånd och kommunal arbetsmarknadsverksamhet

Den nationella utvecklingen är att kostnader och volymer har minskat inom ekonomiskt bistånd. I Alingsås har utvecklingen varit den motsatta, från att ha brutit en kraftigt ökande trend 2021/2022 har volymerna och kostnaderna återigen börjat öka.

Alingsås har förhållandevis låga kostnader för ekonomiskt bistånd och i synnerhet för arbetsmarknadsåtgärder men har samtidigt förhållandevis hög arbetslöshet och låg genomströmningstakt bland biståndshushållen.

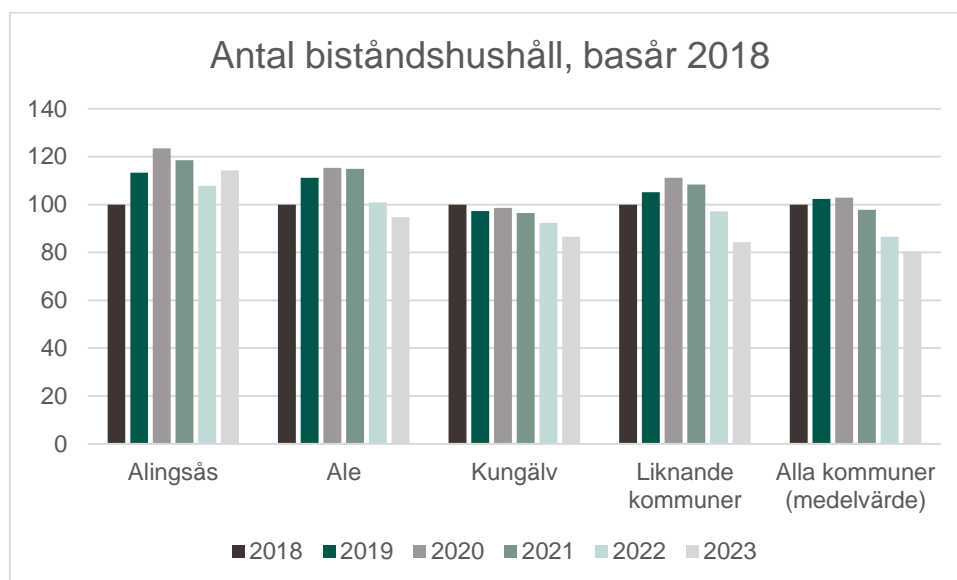
Utöver att bryta utvecklingen som utmanar nämndens verksamhet finns det troligtvis ytterligare utrymme till att frigöra resurser till annan verksamhet.

2.1.1 Jämförelse och analys

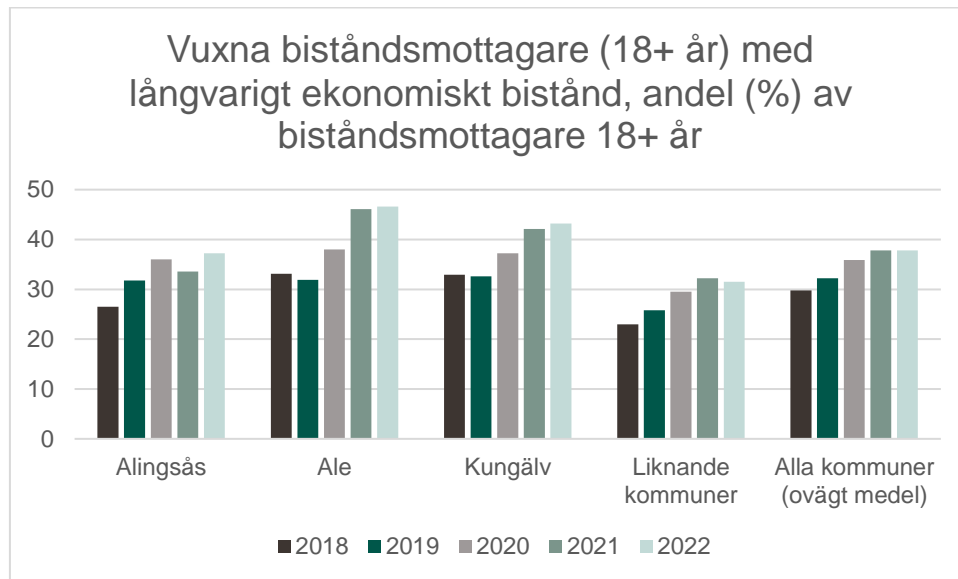

Alingsås kommun har en relativt låg nettokostnad per invånare för ekonomiskt bistånd, lägre än både liknande kommuner och genomsnittet i kommunsverige. Kostnadsutvecklingen har dock vida överstigit de andra jämförelsekommunerna och kommungrupperna mellan 2018 och 2023. Ökningen i Alingsås under denna period uppgår till 65 procent vilket är mer än en fyra gånger så hög utvecklingstakt än liknande kommuner. Det bör även noteras att kostnadsutvecklingen sedan 2020/2021 varit negativ (kostnaderna har minskat) eller i princip stått stilla i andra kommuner medan kostnaderna har ökat med 23 procent i Alingsås.

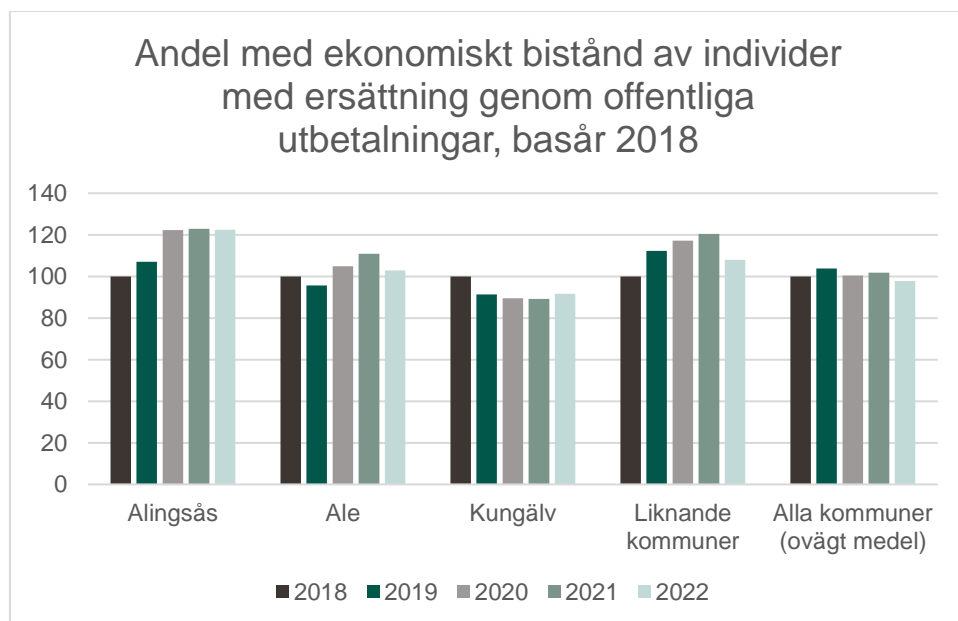
Kostnadsutvecklingen utgörs primärt av uppräknig av riksnorm, hyror och övrig inflation samt förändringar i volymen av biståndshushåll. Eftersom uppräknig av riksnorm, hyror och övrig inflation påverkar samtliga kommuner på ett liknande sätt är den främsta förklaringen till den avvikande kostnadsutvecklingen en avvikande volymutveckling. Samtliga jämförelsekommuner och kommungrupper har sänkt sina volymer med mellan fem och 20 procent mellan 2018 och 2023 medan Alingsås volymer har ökat med 14 procent.

Andelen biståndsmottagare med långvarigt ekonomiskt bistånd av totala andelen biståndsmottagare ökar genomgående mellan 2018 och 2022. I Alingsås har andelen ökat med tio procentenheter vilket motsvarar en ökning på 40 procent, av jämförelsekommunerna och kommungrupperna är det bara Ale som har en liknande procentuell ökning. Förutsättningarna att komma vidare till egen försörjning försämras ju längre en individ uppbär ekonomiskt bistånd. Att andelen och volymen biståndsmottagare med långvarigt ekonomiskt bistånd har ökat indikerar att genomströmningstakten har sänkts och att utvecklingen kommer leda till högre kostnader fram till gruppen går vidare till egen försörjning eller annan ersättningsform, alternativt att genomströmningstakten kan öka till den grad att totala volymerna minskar.

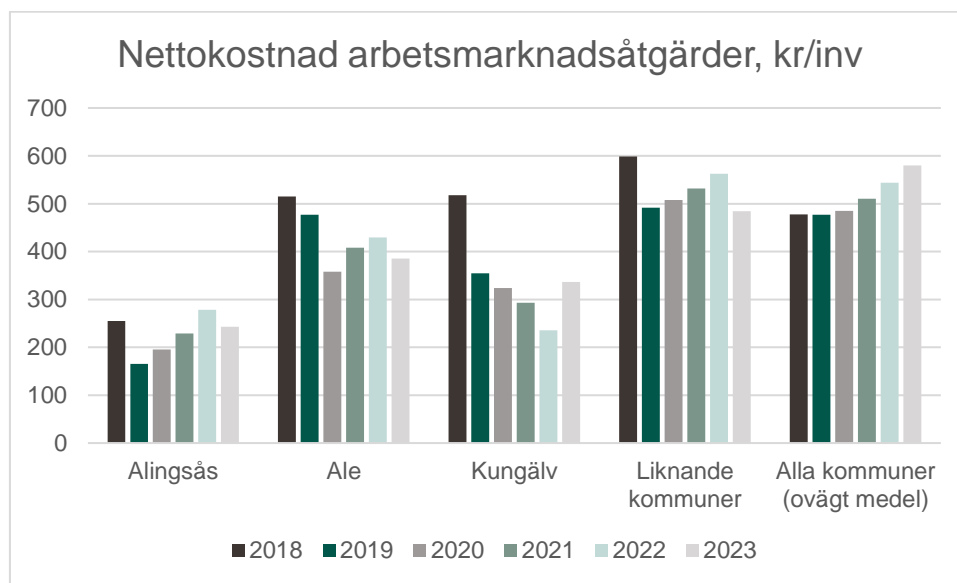

Det är en förhållandevis låg andel personer med någon typ av ersättning genom offentliga utbetalningar som uppbär ekonomiskt bistånd i Alingsås, strax över sju procent jämfört med ett kommunmedelvärde på tolv procent. Andelen har dock ökat kraftigt i Alingsås, från 2018 till 2022 ökade andelen med 22 procent, bland jämförelsekommunerna och kommungrupperna minskade andelen. I Kungälv och genomsnittskommunen minskade andelen med åtta respektive två procent och i Ale och liknande kommuner ökade andelen med tre respektive åtta procent. Detta indikerar att det finns en betydande andel som uppbär ekonomiskt bistånd i Alingsås som borde få ersättningen genom någon annan form av offentliga utbetalningar om utvecklingen inte beror på en förändring i befolkningsammansättningen.

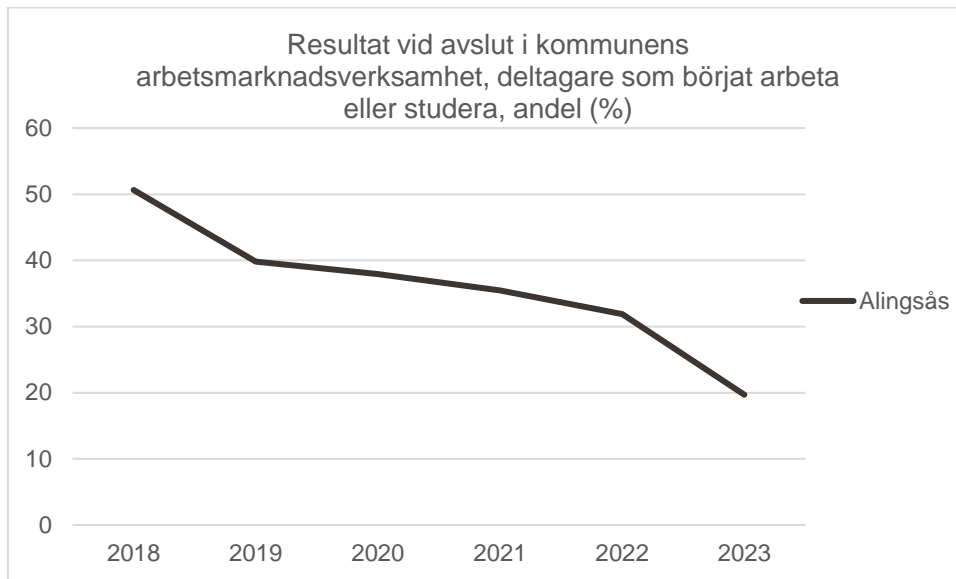
Ett av de mest effektiva verktyg kommuner har att tillgång till för att påverka flödet inom ekonomiskt bistånd är kommunala arbetsmarknadsåtgärder. I jämförelse med andra utmärker sig Alingsås genom att ha låga kostnader för arbetsmarknadsåtgärder, kostnaden i Alingsås är ungefär hälften av liknande kommuner och man befinner sig bland de 20 procent av kommuner som lägger minst resurser per invånare.

Genomsnittskommunen har ökat kostnaderna per invånare för arbetsmarknadsåtgärder med 21 procent mellan 2018 och 2023. Ale, Kungälv och liknande kommuner har sänkt kostnaderna under motsvarande period med mellan 35 och 20 procent medan Alingsås har sänkt kostnaderna med fem procent.

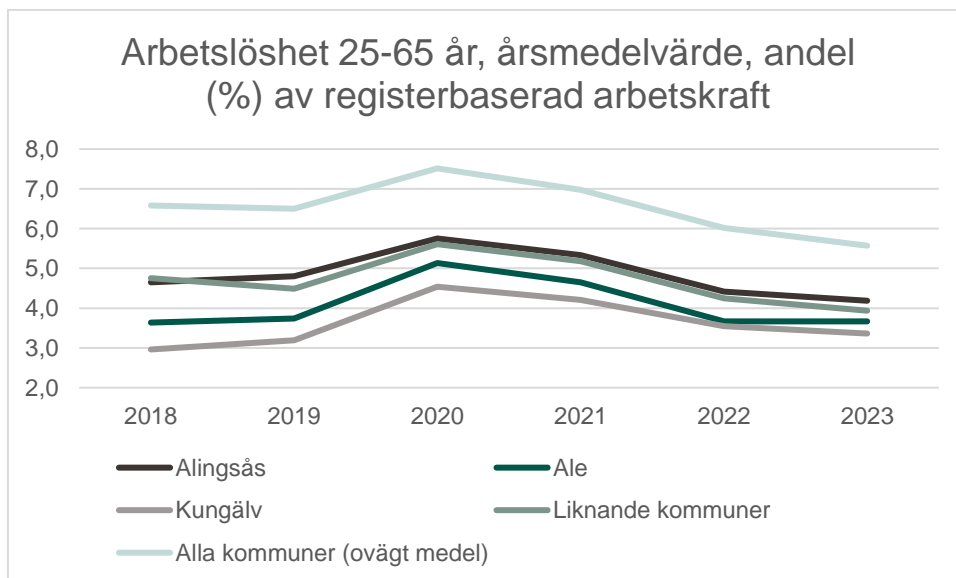

Det finns ingen garanterad verkningsgrad av arbetsmarknadsinsatser och utifrån måttet hur stor andel av deltagare vid kommunala arbetsmarknadsinsatser som börjat arbeta eller studera kan man konstatera att den är begränsad. Toppresterande kommuner som befinner sig inom 90e percentilen har ett resultat på 62 procent och uppåt, genomsnittresultatet är runt 45 procent. Närliggande kommuner som Vårgårda, Lerum, Partille och Göteborg har alla ett resultat runt 50 procent. 2023 var resultatet i Alingsås att 20 procent av deltagarna gick vidare till arbete eller studier, resultatet i Alingsås har sjunkit kontinuerligt under de senaste åren.

Alingsås hade knappt 180 individer som var inskrivna i den kommunala arbetsmarknadsverksamheten 2023, 2022 var det knappt 240. Genom att skala upp volymerna av insatser och/eller öka effekten skulle arbetsmarknadsinsatser få ett större genomslag på att vända volym- och kostnadsutvecklingen inom ekonomiskt bistånd.

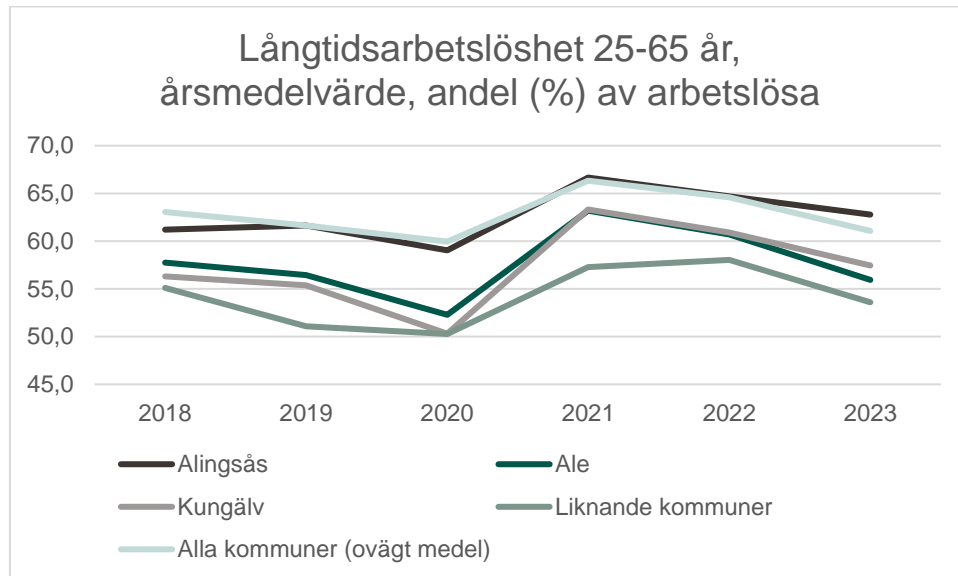
Alingsås befinner sig i ytterkanten av Göteborgsregionen och det finns många arbetstillfällen inom pendlingsavstånd för alingsåsare. Arbetslösheten är också betydligt lägre än genomsnittet i Sveriges kommuner. Arbetslösheten i Alingsås är dock högre och har konsekvent varit högre än liknande kommuner och de andra jämförelsekommunerna under de senaste åren. För att Alingsås ska komma ner på samma nivå som liknande kommuner handlar det ungefär om att 60 arbetslösa alingsåsare behöver börja förvärvsarbeta och för att sänka arbetslösheten med en procentenhet skulle det krävas att 200 arbetslösa alingsåsare började förvärvsarbeta, alternativt att de gick vidare till annan ersättningsform och inte längre stod till arbetsmarknadens förfogande.

Ju längre arbetslösheten pågår desto sämre förutsättningar har individer att återgå till förvärvsarbete. Utöver att Alingsås har en högre arbetslöshet än liknande kommuner och de

andra jämförelsekommunerna är långtidsarbetslösheten som andel av arbetslösa högre, högst bland alla i jämförelsen.

Det är inom denna grupp stor del av biståndstagare befinner sig.

2.1.2 Möjlig förflyttning

Möjlighet	Beskrivning	Genomförbarhet	Kategori	Besparingsmöjlighet
Använda kommunorganisationen i arbetsmarknadsverksamhet	Skala upp volymen av arbetstränings- och praktikplatser i ordinarie kommunal verksamhet	Vidare utökad utredning	Verksamhetsförändring och förändrat ansvar/organisation	1,0 mnkr per år per år, ackumuleras
Lots/utökat stöd	Hjälpa individer till rätt ersättningsform genom utredning och stöd	Vidare lokal utredning eventuellt kort sikt	Verksamhetsförändring	3,0 mnkr per år
Robotisering	Robotisera fler arbetsmoment	Vidare lokal utredning	Verksamhetsförändring	0,6 mnkr per år

2.2 Barn- och ungdomsvård

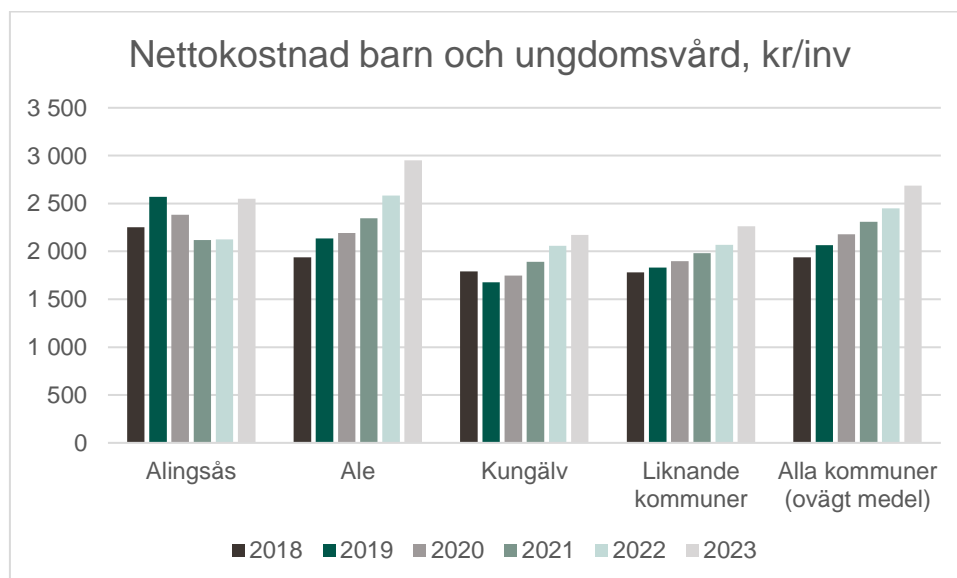
Under de senaste åren har den nationella kostnadsutvecklingen av barn och ungdomsvård ökat. Alingsås har haft en avvikande utveckling där kostnaderna istället minskade ett par år men har sedan 2023 ökat kraftigt, något som sedan fortsatt under 2024.

Alingsås har i jämförelser med andra högre volymer och kostnader inom barn- och ungdomsvård och verksamheten står för drygt 40 procent av nämndens totala verksamhet. Sammantaget, att kostnadsutvecklingen har ökat så pass kraftigt, att volymerna är högre och att det utgör en stor del av nämndens verksamhetsområde är bedömningen att området bör prioriteras i en genomlysning.

2.2.1 Jämförelse och analys

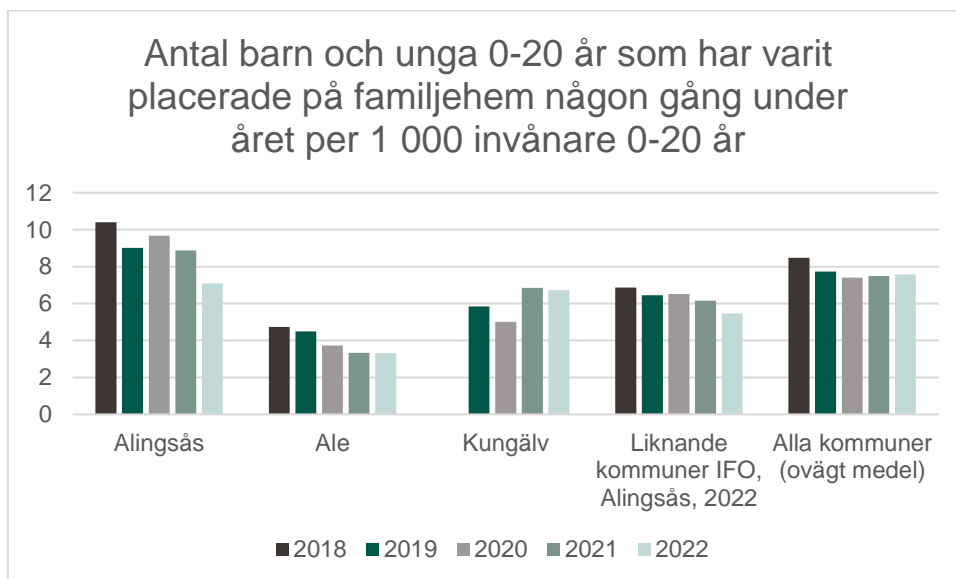
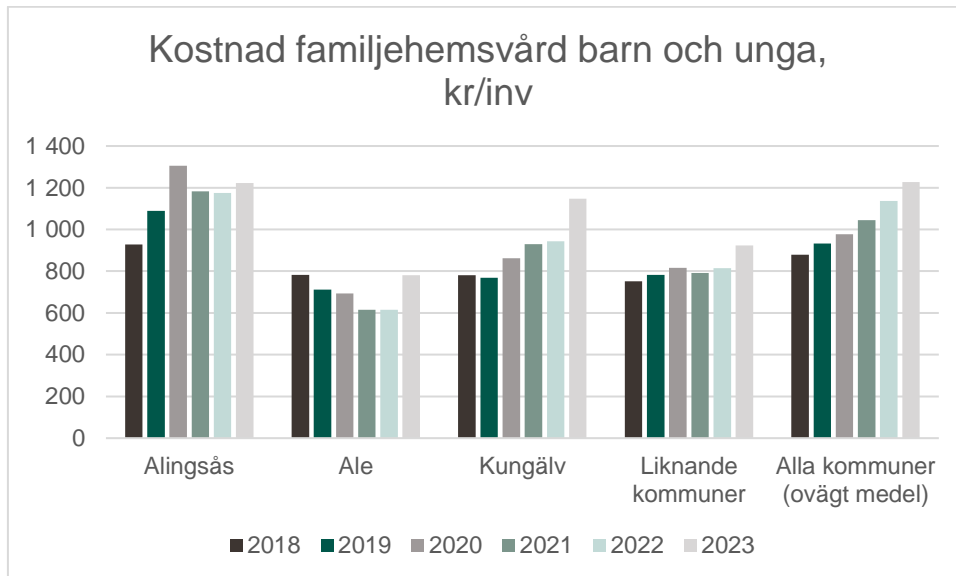
Jämfört med liknande kommuner har Alingsås höga kostnader per invånare för barn- och ungdomsvård. 2020 till 2022 bröts utvecklingen av ökande kostnader och istället sänktes nettokostnaden för att stabiliseras på en liknande nivå som för liknande kommuner. 2023 ökade nettokostnaden med 20 procent, det vill säga en drygt dubbel så hög utvecklingstakt som i liknande kommuner eller för en genomsnittskommun.

Under perioden 2018 till 2023 har det varit relativt kraftiga kostnadsökningar, bland annat för arbetskraft och vård i extern regi. I Alingsås fall har utvecklingen dock primärt drivits på i förändring av volymer, både när kostnaderna minskat och när de har ökat, för jämförelsegrupperna alla kommuner och liknande kommuner där underlaget är betydligt större än en enskild kommun har troligtvis volymförändringar mindre betydelse och genomslag på kostnadsförändringar.

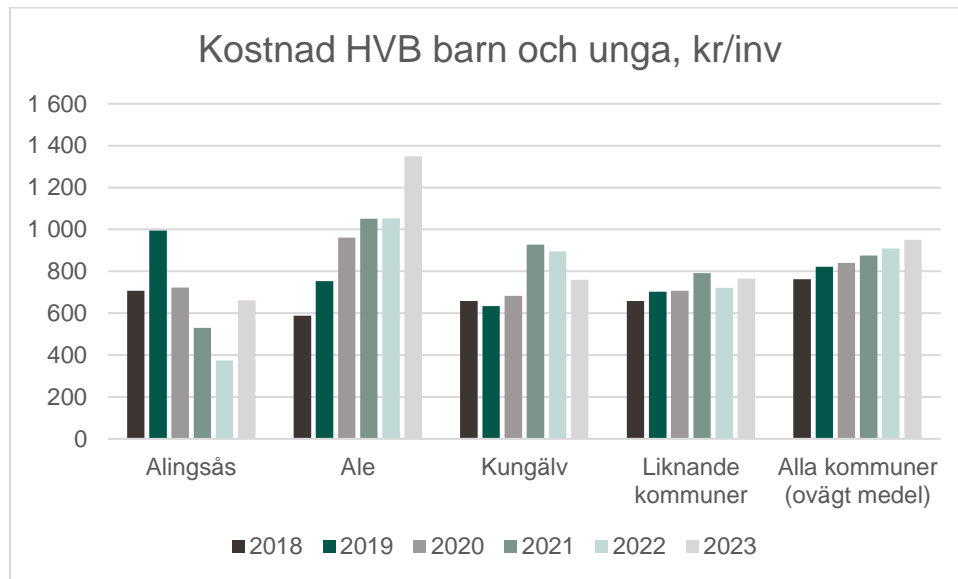

Ungefär hälften av kostnaderna för barn och ungdomsvården i Alingsås kan härledas till familjehemsvård. Alingsås har förhållandevis många barn och unga som har varit placerade

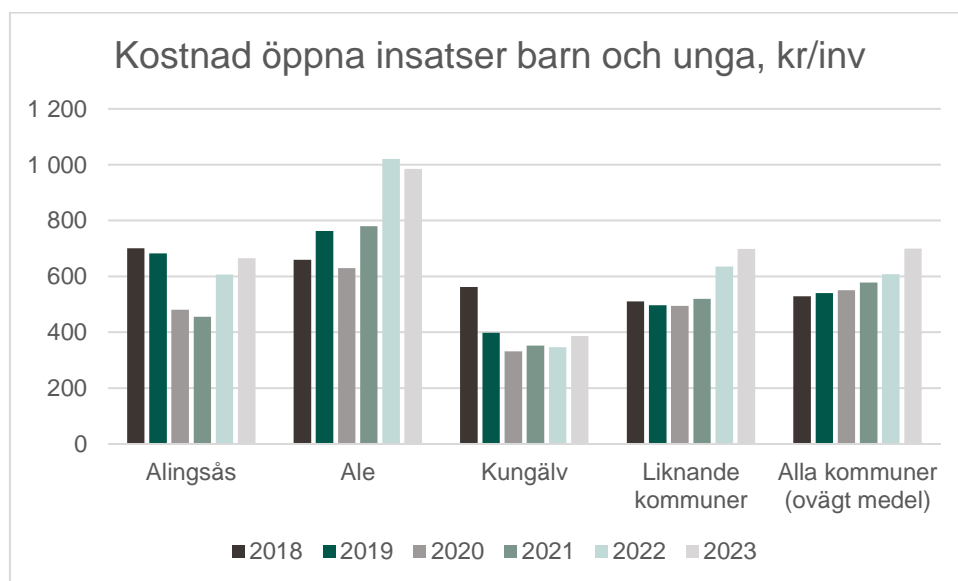
i familjehem, även om antalet placeringar minskade 2021 till 2022. Alingsås utmärker sig genom att ha en hög andel familjehem i egen regi vilket är en mer kostnadseffektiv form än konsulentstödda familjehem och HVB.

Alingsås har bortsett från något enstaka år 2018 till 2023 haft lägre kostnader för HVB än liknande kommuner och genomsnittskommunen. Alingsås har även haft förhållandevis få individer placerade på HVB 2018 till 2022. 2023 ökade antalet placerade individer i Alingsås och 2024 befinner man sig fortfarande på höga nivåer. Att individer inom HVB varit färre i Alingsås beror sannolikt på att individer som skulle kunna vara aktuella i högre utsträckning istället funnits inom familjehemsvård eller fått omfattande öppna insatser.

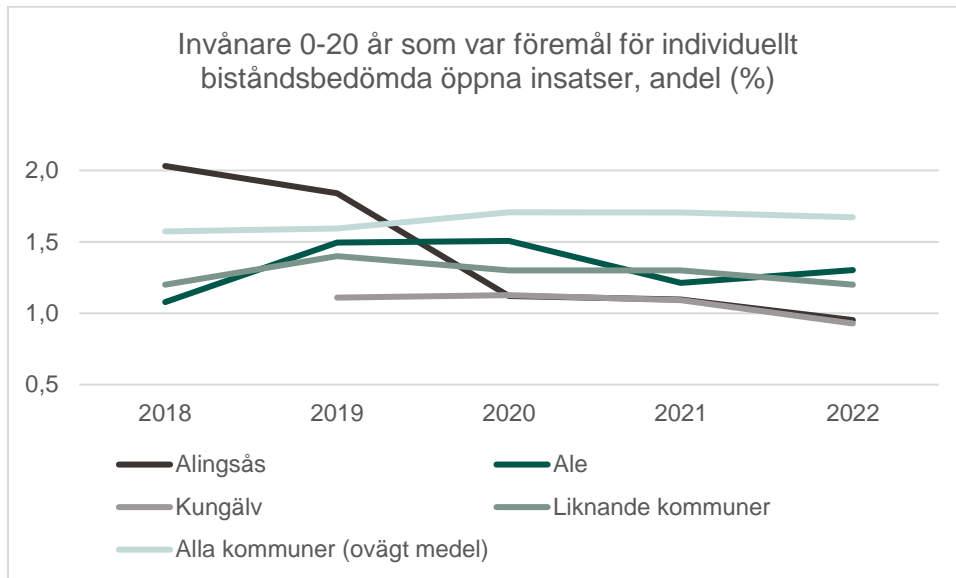
Alingsås lägger liknande resurser på öppna insatser som liknande kommuner och genomsnittskommunen samt mer än Kungälv men mindre än Ale. Trots detta har Alingsås högre placeringskostnader än exempelvis liknande kommuner och Kungälv.

Andelen invånare som varit föremål för individuellt biståndsbedömda öppna insatser är låg i Alingsås. 2022 var det 0,9 procent, samma andel som i Kungälv som dock hade betydligt lägre kostnader för öppenvård och placeringar. Historiskt har Alingsås haft en högre träffbild på biståndsbedömda öppna insatser, 2018 var det två procent vilket bör jämföras med 1,7 procent för genomsnittskommunen 2020 till 2022.

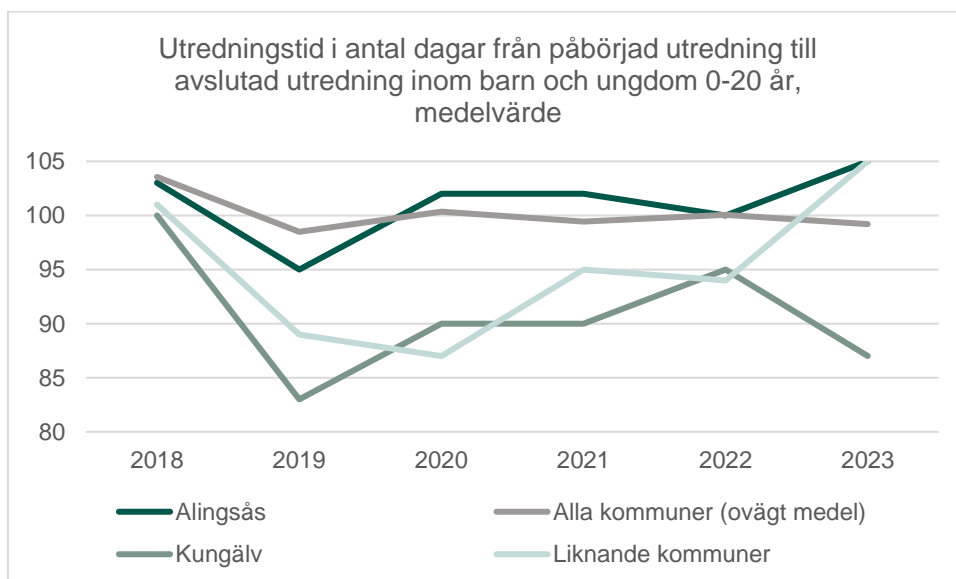
Öppenvården minskade kraftigt 2020 då åtgärds paketet Socialnämnden antog 2019 för att säkerställa en ekonomi i balans påverkade verksamheten.

För att undvika placeringar som är en kostsam insats är öppna insatser i många fall det mest kostnadseffektiva alternativet. Det är även primärt genom öppna insatser socialtjänsten kommer kunna bli mer förebyggande och lättillgänglig, i linje med den nya socialtjänstlagen.

I förhållande till jämförelsekommunerna och kommungrupperna har Alingsås haft längre utredningstider. 2023 ökade utredningstiden i liknande kommuner, primärt drivet av en av kommunerna i jämförelsegruppen, och hade lika lång utredningstid som i Alingsås. Längre utredningstid leder till fler pågående utredningar och högre arbetsbelastning vilket i sin tur försämrar förutsättningar för effektivt och effektivt arbete.

Alingsås utredningstid var 2023 5 procent högre än året innan och sex respektive 21 procent högre än genomsnittskommunen och Kungälv.

2.2.2 Möjlig förflyttning

Möjlighet	Beskrivning	Genomförbarhet	Kategori	Besparingsmöjlighet
AI	AI-stöd i utredningar, minskar handpåläggning i dokumentationen under utredningsarbetet	Vidare utökad utredning	Verksamhetsförändring	1,0 mnkr per år
Utveckla öppna insatser	Anpassa de öppna insatserna för att möta behoven på hemmaplan i syfte att undvika externa vårdinsatser.	Vidare lokal utredning	Verksamhetsförändring	1,4 mnkr per år
Screening	Implementering av modell/bedömningsverktyg för att identifiera risk, behov och mottaglighet	Kort sikt	Verksamhetsförändring	1,6 mnkr per år

3 Analys av förändringsutrymme

Det har identifierats potential till ett förhållandevis stort förändringsutrymme i de belysta verksamheterna som skulle kunna frigöra resurser som istället kan riktas mot det växande behov i befolkningen, svårigheter i kompetensförsörjning och möjliggöra en omställning av verksamheten inför införandet av den nya socialtjänstlagen. För att komma vidare och kunna uppnå och realisera effekter behövs dock i många fall vidare utredning på lokal- och utökad nivå. Detta för att resurser behöver riktas om för att täcka initiala eller parallella kostnader. I flera fall bedöms dock effekten kunna uppnås på förhållandevis kort sikt förutsatt att de genomförs.

3.1 Möjlig förflyttning kort sikt

Screening – Implementering av en modell/ett bedömningsverktyg för att identifiera risk, behov och mottaglighet. Koncist beskrivet handlar det om att identifiera vem som ska prioriteras till förebyggande verksamhet, vad den förebyggande insatsen innehålla och hur insatserna ska genomföras för att den enskilde ska vara mottaglig. Effekterna blir att alingsåsare får hjälp och stöd i ett tidigare skede, innan behoven ökar ytterligare och mer omfattande insatser krävs. Restriktivt räknat bör primära effekter inkludera att kostnaderna för HVB sjunker med 10 procent, dock kommer inte hela effekten kunna realiseras utan vissa resurser kommer behöva skiftas över till förebyggande arbete. Nettoeffekten bör dock uppgå till minst 1,5 procent av nettokostnaden för barn och ungdomsvård eller motsvarande 1,6 mnkr. Effekten kommer dock inte vara synlig initialt utan först efter ett par år, motsvarande tiden behovseskaleringen tar.

Arbetet är påbörjat under våren 2024.

3.2 Möjliga förflyttningar lång sikt

Ej identifierat i genomlysningen, se nedan.

3.3 Behov av vidare lokal utredning

Lots/utökad stöd – Genom att utöka det riktade stödet till individer som uppstår ekonomiskt bistånd men som har rätt till andra ersättningsformer genom exempelvis att ta fram underlag och handgripligt stöd skulle man kunna minska volymen av biståndstagare, primärt långtidsberoende biståndsmottagare inom verksamheten. Utifrån att personer som uppstår ekonomiskt bistånd som andel av personer med ersättning från det offentliga har ökat i Alingsås indikerar det att en grupp har ackumulerats, genom att hjälpa den gruppen eller del av den gruppen bör besparingarna inom ekonomiskt bistånd uppgå till åtminstone 3,0 mnkr initialt, motsvarande 15 till 20 individer som uppburit ekonomiskt bistånd långvarigt. Det finns troligtvis potential för löpande besparingar men effekten kommer vara störst i början. För att kunna genomföra detta krävs ytterligare lokal utredning och planering.

Utveckla öppna insatser – Anpassning av de öppna insatserna för att möta behoven på hemmaplan i syfte att undvika externa vårdinsatser. Alingsås lägger liknande mängd resurser på öppna insatser som liknande kommuner men träffar en mindre del av befolkningen och har heller inte samma utväxling i att begränsa placeringar. Genom att anpassa befintliga resurser, exempelvis genom arbetstidsförskjutning eller innehåll av insatserna bör möjligheterna till mer mångsidiga, kostnadseffektiva och effektfulla hemmaplanslösningar kunna minska placeringskostnaderna på HVB med minst fem procent eller motsvarande 1,4 mnkr. För att kunna genomföra detta krävs ytterligare lokal utredning och planering.

Robotisering – Genom att robotisera repetitiva och arbetskrävande moment i handläggningen inom ekonomiskt bistånd skulle tid kunna frigöras. Redan idag har moment i handlägningsprocessen robotiserats med en digital medarbetare, ADA. Genom att identifiera ytterligare områden och utveckla robotiseringen av dessa skulle motsvarande en handläggartjänst eller 0,6 mnkr per år kunna effektiviseras, detta är dock förenat med initiala utvecklingskostnader om ett par hundra tusen kronor. Då effekten skulle spridas ut på fler personer är det inte säkert att den skulle kunna realiseras direkt men indirekt genom exempelvis ökad kvalitet som i sin tur skulle kunna ha realiserbara effekter. För att kunna genomföra detta krävs ytterligare lokal utredning och planering.

3.4 Behov av vidare utökad utredning

Använda kommunorganisationen i arbetsmarknadsverksamhet – Genom att använda sig av kommunens organisation på ett strukturerat sätt för att erbjuda platser för arbetsträning och praktik skulle arbetsmarknadsverksamheten kunna erbjuda fler insatser och även öka resultaten efter avslutad insats vilket skulle leda till att fler biståndstagare skulle komma ut i egen försörjningen. Om bara fem till sju biståndsmottagande helårsekvivalenter skulle börja arbeta efter praktik/arbetsträning skulle det ge direkta effekter om 1,0 mnkr per år i lägre kostnader för ekonomiskt bistånd. Sekundära effekter kopplat till kompetensförsörjning och lägre rekryterings- och introduktionskostnader.

Möjligheten skulle även kunna utökas ytterligare genom kravställning vid upphandlingar.

För att kunna genomföra detta behöver fler delar av kommunorganisationen involveras vilket kräver ytterligare utökad utredning och planering.

AI – Genom att använda sig av AI-stöd i utredningar, skulle man minska arbetskrävande dokumentation. Ett nationellt projekt har startats upp för att ta fram AI-stöd till utredningsarbetet inom socialtjänst. Förutsatt att stödet skulle effektivisera utredningsarbetet med tio till 20 procent skulle motsvarande 1,0 mnkr eller en årsarbetare kunna frigöras. Då effekten skulle spridas ut på fler personer är det inte säkert att den skulle kunna realiseras direkt men indirekt genom exempelvis ökad kvalitet som i sin tur skulle kunna ha realiserbara effekter.

Då externa aktörer är inblandade är tidplan och kostnader fortfarande osäkra.